

XOŞBƏXTLİK ARZULAYIRAM HAMINIZA!

İsaخان müəllim,

Xoşbəxtlik arzulayıram hamınıza!

Söz vermişdim ki, daha sizləri narahat etməyəcəm, amma bacarmadım. Yəne söz verirəm, daha narahat etməyəcəm...

İki il öncə bir nəfərin (sizin qonşunuz Mehman həkim) məşinında Tbilisidən gəlirdim. O, mənə bir sual verdi – Əşrəf əmi, 80 yaş çoxdan keçibsiniz, qocalıq haqda nə deyə bilərsiniz? Mən fikirləşmədən dedim ki, qocalıq haqda demişəm, amma heç kəs dediyimi təkrar etmir, etmək istəmir, nə qocalar, nə də cavanlar. Ona görə deməyimin mənası yoxdur. Sən dediyimi deyəcəksənsə, deyim. Deyəcəm – dedi o. “Qocalıq xacələtləkdir” – demişəm, qorxma, yeri gələndə də, heç kəsdən çəkinmə.

– Yox, yox! deyə bilmərəm – dedi o.

İsaخان müəllim, qocalıq xətrinə inciməyin məndən.

“Təsadüflər”i oxuyun, əgər sizə bir balaca xoş gəlsə və əsəblərinizi azacıq sakitləşdirsə, mənim üçün xoş olar.

Alman dramaturqu Lessinq yazır: “Əgər Allah gizli bir işarə ilə bildirsəydi ki, onun sağ ovucunda həqiqət, sol ovucunda həqiqətin axtarışıdır, mən həqiqətin özünü deyil, onun sol ovucunda olanı, yəni həqiqətin axtarışını götürmək istərdim”.

Sizlər həmişə axtarırsınız! Uğurlar diləyirəm sizlərə! Salamət olun, mənim əzizlərim!

Unudulmaz təsadüflər

Bu yaxınlarda bir nəfərin fikir ifadəsindən oxudum ki, guya həyatda təsadüflər yoxdur. Onunla razılığa bilmirəm. Mənim həyatımda bir neçə qeyri-adi təsadüflər olub.

Birinci təsadüf: 1964-cü il 2 may, təxminən saat 11-12 olardı. Bayramsayağı, səliqəli geyinmişdim (o zaman bayramlarda geyimə xüsusi fikir verilirdi). Atam evi bərabərində şosse yolunun kənarında təkə dururdum. Sovkozun binası tərəfdə duranların sayı çox idi, hamı kom-kom durub söhbət edirdilər. Mən də ora getmək istəyirdim, ancaq gördüm qabaqda bir minik maşını, arkada isə “ZİM” maşınına bənzəyən bir maşın sürətlə gəlir. Dayandım və onların gəlib getməsini gözlədim. Qabaqda gələn yanından keçdi, arkada gələn maşın isə mənim bərabərimdə dayandı. Qabaqda gedən maşın da dayandı və geri verdi, iki nəfər yerə düşdü. “ZİM”ə oxşayan maşının sağ arxa qapısının aynası aşağı endi. Gözlərimə inanmadım, Mjavanadzə Vasili Pavloviç – Gürcüstan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Birinci Katibi, Sov.İKP MK Siyasi bürosunun üzvlüyünə namizəd. O, - с праздником - dedi.

- Большое спасибо, Василий Павлович!
- Ты узнал меня!?
- А кто Вас не знает Василий Павлович, ведь весь мир знает Вас.
- Что за шиты разбросано вдоль дороги?
- В эту канаву укладывают будут.
- Когда закончат?
- Наверное за недели, или за десять дней.
- Ну пока...
- Счастливо Вам.

Maşınlar sürətlə tərpəndilər – sonradan məlum oldu ki, o “Qarayazı” meşə qoruğuna gedirmiş.

Bu vaxt Binnət əmimlə qardaşım Süleyman (Bakı Ali Partiya Məktəbində oxuyurdu, 1-2 gün olardı ki, Bakıdan gəlmişdi) yanıma gəldilər. Süleyman soruşdu ki, kim idi o maşındakılar. Dedim ki, Mjavanadze idi. Burax zarafatını, – dedi o. Vallah, dedim Mjavanadze idi və nə dediyini danışdım.

Evə axşam qayıtdım, kefim duru idi. Dedilər ki, sovxoz direktoru Görgü (Devdariani Georgi Mixailoviç) səni axtarır və qənsələrdə səni gözləyir. Getdim onun yanına və olan kimi də danışdım. O, qəzəbləndi ki, biz onu on günə arxa necə düzə bilərik, təsəvvür edərsənmi, danışdığımı bilirsənmi? Mən dedim – heç düzmə, mən kiməm ki, məndən soruşursan. O yenə hirsələndi və - sən Mjavanadzeye deyibsən axı...

Unutmuşam (mən o zaman sovxozda işləmirdim) neçə günə tələm-tələsik o plitələri şosse yolunun kənarı ilə gedən arxın içərisində düzübler...

Mənim üçün heç unudulmayan, xoş bir təsadüf. 1964-cü il idi. Məni Rustavi Metallurgiya Zavodunda trubaprokat sexində işə götürdülər və elə orada da idman cəmiyyətinə üzv oldum. O sexdə işləmirdim, necə deyirlər, eləcə “oformut” eləmişdilər – idman cəmiyyətinin xahişi ilə. Əsas iş yerim başqa yerdə idi. Tbilisi şəhərində, yenidən tikilmiş (1962) böyük idman sarayında məşhur dünya güləşçilərinin (sərbəst güləş üzrə) görüşü keçiriləcəkdi. Metallurgiya zavodundan mənə də bilet verdilər. Çox xahişdən (xahişim yalvarmağa bənzəyirdi) sonra bir dəfə də ala bildim. Yadımdadır, yerimiz 12-ci seksiyada idi, arena ələ görsənirdi. Mən evli deyildim, amma nişanlım var idi. Onun qardaşı Məhəmmədi özümə götürdüm, onun 11 yaşı vardı. Yarışlar haqqında yazmayacam. Məqsədim başqadır.

Yarışın 2-ci günü idi. Fikirləşdim, görəsən, Əli Əliyevlə (7 dəfə dünya çempionu) görüşə bilərəmmi? Güləşçilərin yerləşdiyi salomon yerini öyrəndim və Rustavi idman cəmiyyətindən verilmiş vəsiqənin köməyi ilə Əli Əliyevlə görüş üçün icazə ala bildim. Məhəmməd də yanımda idi. İçəri girdik, Əli Əliyevlə salamlaşdıq, qucaqlaşdıq, öpüşdük. Məhəmmədi kiçik qardaşım bilib onunla əl tutdu. Orada Balavadzeni və Aleksandr Meçvediyi də gəndən gördüm.

Uçüncü təsadüf: 1967-ci il idi. Baksovetin yanında, daha doğrusu, metronun arxasında öz-özünə xidmət etməklə yüngül yeməxana vardı. Mən sini götürüb özüm üçün lazım bildiyim yeməkləri götürdüm, pulunu ödəyib (1 man.75 qəpik) boş masanın birinin arxasında oturdum. Bir nəfər də sinidə olan yeməklə oturduğum masaya yaxınlaşdı, icazə ilə oturdu və geyimimə və davranışımın diqqət edərək soruşdu:

- Deyəsən buralı deyilsən?
- Gürcüstandanam.
- Oxuyursanmı?
- Yox, qəbula gəlmişəm – qiyabi.
- Mənim də qızım qəbul olmaq istəyir.
- Allah kömək olsun!
- Sağ ol. Məni tanımadın, deyəsən.
- Yox, tanımadım.
- Həbil Əliyevəm, kamança çalan.
- Çox gözəl, yenə də uğurlar diləyirəm sizlərə, dedim və qalxdım.

Yenə bir təsadüf: 1968-ci il. Bakıya gedirdim. Birinci kurs imtahan sessiyası idi (Xalq Təsərrüfatı İnstitutu). Qardaban vağzalında qarşımda duran kupe vaqonuna qalxdım. Bələdçidən bir yer istədim. Yoxdu – dedi. Başqa vaqona keçmək istəyəndə o, mənə saxladı və dedi – bu vaqonda bir kupədə iki nəfər – bir qadın, bir kişi gedir, amma dörd yerə də biletləri var. Tiflisdə, bunları yola salan gürcülər çox ciddi tapşırıdılar ki, onların kupesinə başqa adam buraxmayım, mən də söz verdim. Gör indi nə edərsən, bəlkə sən özüm xahiş edərsən onlardan. Mən xeyli tərəddüd etdim, sonra nəse qapılarını açdım və – axşamınız xeyir olsun – dedim. Olarmı, sizinlə bərabər bu kupədə yerləşim... Sözümlü tam qurtarmamış qadın – yox, olmaz! – dedi. Bağışlayın, deyib qapını çəkib ördüm. Kişi qapını açdı və mənə – hara gedirsən? Bakıya, dedim. Gəl, dedi. Yüngül bağlamam vardı, aşağıya qoyub, qadın tərəfdə qapının yanında sıxışib oturdum. Çox sağ olun – dedim (kişiyə müraciətlə). Kişi polkanın ortasında oturub əllərini də aralı döşəkçəyə söykəmişdi, elə bil şəkil çəkdirməyə hazırlaşdı. Xeyli müddət onun dalbadal verdiyi sualları cavablandırdım. Və birdən qeyri-adi bir sual verdi: – Görürəm bəzi şeylərdən az-çox xəbərin var, mənə tanıyırsanmı? Dedi və əlavə etdi, mən Barataşvilinin anadan

olmasının 150 illik yubileyindən gəlirəm (Mən Barataşvilinin gürcü şairi olduğumu bilirdim). O sualdan sonra ona təfərrüatla (diqqətlə) baxdım və – Leninqrad göylərində – dedim və sevinmiş – siz Məmməd Rahimsiniz. Mən oturuşumu düzəltdim, qadınsa güllümsədi və nəzərə çarpacaq dərəcədə yerində qurcalandı.

İndi müraicət etmək istəyirəm, bilmirəm nə deyim – Məmməd müəllim, yoxsa Rahim müəllim. Düşündüm ki, bütün yazıçıların, şairlərin adı əvvəl yazılır, deməli bu da istisna deyil – Məmməd müəllim! Söhbət əsnasında yadına düşmüş kimi dedi – birdən kandoktura pul verərsən, pul-zad vermə. Bu tapşırıqla mənə pis vəziyyətə saldı... Öz maraqları üçün mənə saysız-hesabsız sualları ilə yaman günə qoymuşdu. Ən çox gürcülərlə bizim qarşılıqlı münasibətimiz maraqlandırırdu onu.

Sərnişinlər yatmağa hazırlaşdılar. Belədi bizim yataq dəstlərini gətirdi. Mən kupedən çıxdım və bir saata qədər itdim. Gəldim ki, qadın yerində yığılıb, amma Məmməd Rahim açılmış yatacaq üstündə hələ də oturur. Mən onun yanında otursam oldum. Peşman olmuşdum onlarla bir yerdə getdiyimə, istədiyim kimi hərəkət edə birmirdim. Özümü asudə aparmaq üçün ondan soruşdum: Məmməd müəllim, yubileydə siz çıxış etdimizmi? Xeyli vaxt cavab vermədi, və sonra: – Mənim çıxışım gürcülər üçün unudulmaz çıxış olacaq. Çıxışımı bilirsən nə ilə bitirdim: – Gürcü xalqı yalnız Barataşvili və yazıçıları, şairləri sadalayandan sonra bir balaca fasilə verdim – həm də böyük Stalin kimi oğul yetirib. O zaman qadağa qoyulmuş adı ilk olaraq mən çəkdim. Bilirsən nə oldu... az qaldı ki, kürsüdən mənə əllərində yerimə endirsinlər.

Mən soruşdum: bəs Stalinin adını çəkməyə qorxmadınızmi? O, bilmirəm, – dedi. Mən paltarlarımı soyunmadan yerimə qalxdım. Səhərə qədər yata bilmədim. Səhər tezdən yenidən onların gözündən uzaqlaşdım. Biləcəridə içəri girdim. Sükutu mən pozdum: Məmməd müəllim, olarmı sizdən bir şey soruşum? Soruş, dedi. Deyilənlərə görə, Şıxəli Qurbanovun ölümü qəsdi, eləmi? O cavab verəndə qadın dedi: – Bərxanını hazırla, Bakıya çatırıq. Sonra Məmməd Rahim dilləndi: Allah rəhmət eləsin Şıxəli Qurbanova. O öz əcəli ilə dünyasını dəyişdi. Yeri gəlmişkən, Ş. Qurbanovun “Sənsiz” dramına bilet ala bilmişdim. Afişada qırmızı hərflərlə “Sənsiz” yazılmışdı, təxirə salındı və sonra qara hərflərlə “Sənsiz” yazıldı və onsuz “Sənsiz”ə baxdıq.

Qatar vağzalında dayandı. Onları cavan oğlanlar (uşaqlar da demək olar) qarşıladılar. Yəqin ki, onlar bunu unutmamış olarlar. Məmməd Rahim mənə çox xoş xudahafizləşdi və dedi: işin düşsə, utanma, görürəm utancaqsan, gəl yanıma. Mənə sən asanca taparsan... Ondan sonra mən onu gərmədim.

Həyatımda olan ən qüssəli təsadüf, qəmli, kövrək görtüş... Yəqin ki, 1977-ci il olardı. Mən sovxozda Həpartiya komitəsinin katibi (partkom) idim. Eşitdim ki, Qazaxdan kəndimizə bir nəfər “S-80” traktoruna ehtiyat hissəsi almaq üçün gəlib. Onunla bərabər şair Hüseyn Arif də gəlib. Mənə maraqlı götürdü: “S-80” traktoru hara, şair hara??? “S-80” traktoru çox nəhəng traktor idi, yola-izə sığan deyildi. Sovxozda birçün dəne idi, onu da yalnız “Дядёк” Hübət idarə etdi. O dünyadan köçəndə “S-80” də yerli-dibli itib batdı. Öyrəndim ki, Hüseyn Arif mexaniklə elə belə gəlib, onlar deyəsən yaxın qohum olublar. Mən işdən aralanmış oldum və Hüseyn Ariflə sülfrə arxasında otursam oldum. O zaman “Azərbaycan” jurnalını abunəçi kimi alırdıq. Onun şeirləri o jurnalda dərc olunurdu. Onun seirlərindən mən misallar gətirirdim ki, ürəklənsin, sevinisin. O araqlı içirdi, amma yemək yeməyi elə-belə, kəsad idi. Cürbəcür yeməklərlə onu iştaha gətirə bilmədik, necə deyərək, hər şeydən bir çimdik qoparırdı... Onun oğlu Arifin həyatını faciəli şəkildə itirdiyini bilirdim və çalışırdım ki, söhbətlərdə oğul-uşaq kəlməsi işlədilməsin. Alınmadı, o ayağa qalxdı, döş cibindən bir şəkil çıxartdı və mənə uzatdı – oxu, gör arxasına nə yazmışam, hiss edirdim bədbəxtliyi, nəse olacağını, hər şeyi ona qısqaırdım, mebeli də, maşını da, nə bilim hər şeyi, hər şeyi...

Mən əvvəlcə şəkilə baxdım, cavan oğlan, ayaqlıste, güllümsəmiş formada. Arxasını çevirdim – ikicə sətir yazı, təxminən belə idi: üzündəki təbəssüm əbədi olaraq qalacaq, ya da əbədi olaraq qalacağımi? Mən şəkili ona qaytardım (gərək qaytarmayaydım). O şəkilə baxa-baxa, elə bil öz-özüne, mənə sənə hansı əziyyətlərlə, komsomol ruhunda böyütmüşdüdü dedi və ağladı. Sakitləşə bilmirdi, birdən burnundan qan açıldı... Səliqə-səhmandan sonra onu çarpayıya uzatdıq. Bir azdan sonra o dedi – bilirsən sizin kəndinizdə yaxşı aşığılar var, yaxında olanı varsa, çağır bilərsinizmi? Aşıq Aslanı gətirə bildik. O dedi: – Aşıq, elə şey oxu, mən eşitməmişəm olum. Aşıq Aslan – baş üstə dedi – və çox qəşəng avazla, səslə oxudu və sonda – “Aşıq Alxan deyər” deyəndə o sakitcə dedi – bax burasını eşitməmişdim. Sonra aşıq Aslandan sazımı istədi, arxasını yastığa söykədi və çox təsirli olan Ruhani (Urfani) aşıq havasını maharətlə ifa etdi...

“S-80” traktoru üçün lazım olan ehtiyat hissəsi düzəldildi və onlar Qazaxa yola salındı. Dəmir-dümtürdən başqa pay qoymağı da unutmadıq. Onlar “villis” deyilən Qaz-69 markalı maşınla gəlmişdilər.

Hüseyn Arif mənə evinə dəvət etdi. Söz verdim, ancaq getmədim. İndi getmədiyimə peşmanam...

A.Əşrəf

15.12.2023